

THL Kuulemistilaisuus; 19.5.2021 klo 12–15: Lyhytaikainen huolenpito ja päiväaikainen toiminta

Vastauksissa on tarkoitus arvioida erikseen pykälä- ja perustelutekstit.

- Toivomme mahdollisimman täsmällisiä muutosehdotuksia ja lyhyitä perusteluita ehdotuksille.
- Emme tarvitse kommentteja sote-uudistuksiin liittyvistä teknisistä muutostarpeista. Nämä on alleviivattu pykäliin, mutta ei vielä muutettu.

Pyydämme ystävällisesti kiinnittämään vastauksissanne huomiota erityisesti seuraaviin kysymyksiin:

Asiasisältö:

- Onko pykälän asiasisältö oikea?
- Mitä pitäisi erityisesti avata pykälän perusteluissa / Onko perusteluissa jotain liikaa?
- Pitääkö pykälän olla joustavampi / tarkkarajaisemmin säännelty?
- Onko tarvetta muuttaa pykälän otsikkoa?

Kieliasu:

- Onko pykälä rakenteeltaan ja kieliasultaan selkeä?

Kohderyhmät:

- Vastaako pykälä edustamanne kohderyhmän tarpeisiin?
- Voiko pykälän muotoilu aiheuttaa väliinpuotoamisia?

Suhde muuhun sääntelyyn:

- Aiheuttaako pykälä yhdenvertaisuuteen (tai muita perustuslakiin) liittyviä ongelmia?
- Vastaako pykälä YK:n vammaissopimuksen vaatimuksiin?

Kustannusvaikutukset:

- Minkälaisia kustannusvaikutuksia pykälällä / tekemälläne muutosehdotuksella olisi suhteessa nykyisen vammaispalvelulain ja/tai kehitysvammalain vastaaviin pykäliin?
- Pyydämme ottamaan huomioon pykälää ja sen perusteluita arvioidessanne, että tehtävänä on kustannusneutraali esitys. Verotuksen invalidivähennyksestä luovutaan ja vastaavat varat kohdennetaan vammaispalveluihin.

Soveltaminen:

- Onko pykälää mahdollista soveltaa myös yhteiskunnan muuttuessa /palveluiden / tekniikan kehittyessä?
- Minkälaisia soveltamisongelmia pykälästä saattaisi aiheutua?
- Mainitkaa pykälän soveltamiseen liittyviä esimerkkejä, joita perusteluihin olisi hyvä kirjoittaa.

14 § Lyhytaikainen huolenpito

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada lyhytaikaista huolenpitoa välttämättömän huolenpidon ja osallisuuden turvaamiseksi sekä huolenpidosta vastaavien henkilöiden hyvinvoinnin tukemiseksi.

Lyhytaikaisen huolenpidon sisältö, määrä, kesto ja toteutustapa on määriteltävä vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen mukaisesti. Lyhytaikainen huolenpito sisältää palvelun toteuttamiseksi tarpeelliset kuljetukset, jos vammaisella henkilöllä on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa eikä hän toimintarajoitteensa takia voi ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia käyttää julkista liikennettä.

3. Onko mielestänne pykäläehdotusta tarpeen muuttaa?

Kyllä

Ei

4. Jos vastasitte kyllä, miten muuttaisitte pykäläesitystä? (enintään 3500 merkkiä)

5. Onko mielestänne pykäläesityksen perusteluita tarpeen muuttaa?

Kyllä

Ei

6. Jos vastasitte kyllä, miten muuttaisitte perusteluita? (enintään 3500 merkkiä)

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin lyhytaikaisen huolenpidon sisällön, määrän, keston ja toteutustavan määrittelystä vammaisen henkilön yksilöllisten tarpeiden perusteella. Lyhytaikaisen huolenpidon määrä ja toteutustapa vaihtelisivat yksilöllisen tilanteen mukaan. Määriteltäessä lyhytaikaisen huolenpidon määrää, ajankohtaa ja toteutustapaa, olisi erityisesti kiinnitettävä huomiota vammaisen ihmisen omiin tarpeisiin, toiveisiin ja elämäntilanteeseen. Etenkin itsenäistyvän nuoren tai aikuisen vammaisen henkilön omiin toiveisiin ja tarpeisiin olisi kiinnitettävä erityistä huomiota. Tämän lisäksi tulee nykyistä enemmän kiinnittää huomiota kaikkien vammaisten ihmisten tarpeisiin lyhytaikaisen huolenpidon järjestämistapoja valittaessa, sillä lyhytaikainen huolenpito koskisi ikärajasta riippumatta kaikkia vammaisia ihmisiä. Säännöspohja ei kuitenkaan vahvista nykyistä tilannetta siltä osin, että lyhytaikaisen huolenpidon toteutustavat myös käytännössä vastaisivat vammaisen ihmisen ja hänen läheistensä tarpeita. On tiedossa, että useat omaishoidon tuen sopimuksen vapaista ja muista hoitoon liittyvistä vapaajärjestelyistä jäävät toteutumatta ja käyttämättä puutteellisten tai väärin sijaispalveluiden johdosta.

Esitämme, että perusteluihin lisätään pykälän 2 momenttiin, että yksilöllisen tarpeen perusteella lyhytaikaista huolenpitoa voitaisiin järjestää myös palvelusetelillä sekä henkilökohtaisella budjetilla. Nämä lisäisivät asiakkaan valinnanvapautta ja tukisivat sijaisjärjestelyiden ja lyhytaikaisen huolenpidon toteutumista. Samanaikaisesti ne tukisivat huolenpidosta vastuussa olevan henkilön hyvinvoinnin ja jaksamisen kautta myös vammaisen ihmisen ja hänen perheensä hyvinvointia.

15 § Päiväaikainen toiminta

Vammaisella henkilöllä on oikeus päiväaikaiseen toimintaan, jos hän toimintarajoitteensa vuoksi tarvitsee erityistä sosiaalisen vuorovaikutuksen ja osallisuuden turvaavaa sekä toimintakykyä ylläpitävää palvelua eikä sosiaalihuoltolain 17 §:ssä tarkoitettu sosiaalinen kuntoutus, vuoden 1982 sosiaalihuoltolain (710/1982) 27 d §:ssä tarkoitettu työllistymistä tukeva toiminta tai 27 e §:ssä tarkoitettu työtoiminta taikka kuntouttavasta työtoiminnasta annetussa laissa (189/2001) tarkoitettu kuntouttava työtoiminta ole henkilön palvelutarpeeseen nähden sopiva tai riittävä palvelu. Maakunnalla ei ole velvollisuutta järjestää päiväaikaista toimintaa henkilölle, jonka toimeentulo perustuu pääosin vanhuuseläkkeeseen.

Päiväaikaista toimintaa on järjestettävä viitenä päivänä viikossa taikka harvemmin, jos siihen on vammaisen henkilön yksilölliseen tarpeeseen liittyvä erityinen syy. Päiväaikainen toiminta sisältää palvelun toteuttamiseksi tarpeelliset kuljetukset, jos vammaisella henkilöllä on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa eikä hän toimintarajoitteensa takia voi ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia käyttää julkista liikennettä.

7. Onko mielestänne pykäläesitystä tarpeen muuttaa?

Kyllä

Ei

8. Jos vastasitte kyllä, miten muuttaisitte pykäläesitystä? (Enintään 3500 merkkiä)

Lakiesityksen 15 § on hyvin järjestelmälähtöisesti ja vaikeaselkoisesti kirjoitettu ja se sisältää lähinnä viittaussäännöksiä muuhun työllistymiseen tähtäävään lainsäädäntöön. Mikäli vammaista henkilöä ei katsota potentiaalisesti työkykyiseksi, niin päiväaikainen toiminta jää hänelle jäljelle viimesijaisena toimintana. Päiväaikaisen toiminnan palvelukuvaus jää hyvin suppeaksi. Esitämme muutoksen palvelukuvausta koskien 15 §:n 2 momenttiin: ”Päiväaikaisen toiminnan sisältö, määrä, kesto ja toteutustapa on määriteltävä vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen mukaisesti.” Invalidiliitto esittää, että momentti kuuluisi: Päiväaikaista toimintaa on järjestettävä viitenä päivänä viikossa taikka harvemmin, jos siihen on vammaisen henkilön yksilölliseen tarpeeseen liittyvä erityinen syy. *Päiväaikaisen toiminnan sisältö, määrä, kesto ja toteutustapa on määriteltävä vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen mukaisesti.* Päiväaikainen toiminta sisältää palvelun toteuttamiseksi tarpeelliset kuljetukset, jos vammaisella henkilöllä on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa eikä hän toimintarajoitteensa takia voi ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia käyttää julkista liikennettä”.

9. Onko mielestänne pykäläesityksen perusteluita tarpeen muuttaa?

Kyllä

Ei

10. Jos vastasitte kyllä, miten muuttaisitte perusteluita? (Enintään 3500 merkkiä)

Lain perustelut eivät riittävällä tavalla tue vammaisen ihmisen osallisuutta, itsemääräämisoikeutta ja tahdon toteutumista päiväaikaisessa toiminnassa. YK:n vammaissopimus ei näy lain perusteluissa lainkaan, vaikka artikla 19 (Eläminen itsenäisesti ja osallisuus yhteisössä) painottaa vammaisten henkilöiden valinnan- ja yhdenvertaisen osallistumisen mahdollisuuksia. Päiväaikainen toiminta sosiaalipalveluna on YK:n vammaissopimuksen artiklassa 19 tarkoitettu yhteiskunnan järjestämä tukitoimi. Myös YK:n vammaisoikeuksien sopimuksen artikla 26 (Kuntoutus) painottaa toimia, joissa järjestetään palveluja, joilla tuetaan osallistumista ja osallisuutta yhteisöön ja jotka auttavat vammaista henkilö saavuttamaan ja säilyttämään ruumiilliset, henkiset, sosiaaliset ja ammatilliset kyvyt.

Lain perusteluista saa vaikutelman, että ryhmätoiminta olisi päiväaikaisen toiminnan ensisijainen muoto ja vain silloin, jos tämä ei ole soveltuva, voisi yksilöllinen järjestämistapa tulla kyseeseen. Kuitenkin pilotteina on vuosien ajan henkilökohtaisella budjetilla pyritty ratkaisemaan sitä ongelmaa, ettei samankaltainen ryhmätoiminta, joka saatetaan järjestää samoissa tiloissa, välttämättä sovi kaikille. Vammaisen henkilön kuulemista hänelle soveltuvalla tavalla ja aitoa osallisuutta pitäisi lain perusteluissa korostaa. Päivätoiminnan tarkoituksena on tukea itsenäisessä elämässä suoriutumista, edistää osallisuutta ja sosiaalista vuorovaikutusta. Päivätoiminta on tavoitteellista toimintaa, jolla pyritään vahvistamaan taitoja, joita vammaiset ihmiset tarvitsevat selviytyäkseen mahdollisimman omatoimisesti elämässään. Lain perusteluihin tulisi kirjoittaa vielä esitettyä tarkkarajaisemmin, että päivätoimintaa tulisi ensisijaisesti järjestetään kodin ja asumisyksikön ryhmätilojen ulkopuolella.

Kuten pykälän 15 perusteluissa on todettu, on hyvä, että päiväaikaiseen toimintaan osallistuvien henkilöiden itsemääräämisoikeuden ja osallisuuden toteutuminen edellyttäisi toiminnan sisällön kohdentumista asiakkaiden yksilöllisiin tarpeisiin. Koska päivätoiminnan tavoitteena on vahvistaa vammaisen ihmisen voimavaroja ja taitoja, tulisi palvelua ensisijaisena järjestämistapana toteuttaa yksilöllisesti joko palvelusetelillä tai henkilökohtaisella budjetilla. Henkilökohtaisen budjetin hankkeessa on osoitettu asiakkaan voimavarojen kasvu ja tehokkuus silloin, kun asiakas on voinut itse valita mieleisensä palvelumuodon, tavan ja tapaamiskertojen määrän. ”Sama palvelumuoto kaikille”-tyyppinen toiminta ei sovi tällaiseen ajatteluun.

Päiväaikainen toiminta tulisi järjestää ryhmässä vain silloin, kun se on asiakkaan yksilöllisen toiveen mukainen järjestämistapa. Päiväaikaista toimintaa olisi aina järjestettävä ensisijaisesti muualla kuin henkilön kotona tai ryhmämuotoiseen asumiseen liittyvissä tiloissa, ellei järjestämistapa esim. kotona tai ryhmämuotoisessa asumisessa ole perusteltua vammaisen ihmisen yksilöllisen terveydentilan, kunnon tai toiveen mukaisesti.